

**Narva jõe äärse kavandatava
patrulltee-2**
keskkonnamõju hindamise programm

Nimetus: Narva jõe äärse patrulltee-2 keskkonnamõju hindamise programm

Töö teostaja: LEMMA OÜ

Reg nr 11453673

Harju maakond, Tallinn, Kristiine linnaosa, Värvi tn 5, 10621

Tel +372 5059914

E-post info@lemma.ee

Kontaktisik: Piret Toonpere, +372 5059914, piret@lemma.ee

Töö tellija: Politsei- ja Piirivalveamet

Harju maakond, Tallinn, Pärnu mnt 139, 15060

Tel +372 53323749

E-post ppa@politsei.ee

Kontaktisik: Natalia Abel, +372 57873666, natalia.abel@politsei.ee

KMH juhtekspert: Piret Toonpere

Töö versioon: 9.02.2025

Sisukord

Sisukord.....	3
Sissejuhatus.....	4
1 Kavandatava tegevuse eesmärk, asukoht ja alternatiivid	5
2 Eeldatavalt mõjutatava keskkonna iseloomustus.....	7
3 Seos asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega.....	11
3.1 Siseturvalisuse arengukava 2020-2030	11
3.2 Alutaguse rahvusparki kaitse-eeskiri.....	12
4 Asjakohaste mõjude selgitamine	13
4.1 Mõju Natura 2000 aladele (Natura eelhindamine)	13
4.1.1 Natura 2000 võrgustiku alade kirjeldus	13
4.1.2 Kavandatava tegevuse seotus Natura 2000 võrgustiku alade kaitsekorraldusega.....	13
4.1.3 Kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävad väärtused	13
4.1.4 Natura eelhindamise järeldused	14
4.2 Mõju kaitstavatele loodusobjektidele, sh kaitsealustele liikidele	15
4.3 Mõju veekvaliteedile ja –režiimile.....	16
4.4 Mõju õhukvaliteedile, sh müra.....	16
4.5 Mõju vibratsiooni tasemele.....	17
4.6 Mõju maavarale.....	17
4.7 Mõju valguse, soojuse ja kiirguse tasemetele	17
4.8 Mõju pinnasele	17
4.9 Mõju sotsiaalmajanduslikule keskkonnale, sh tervisele, sotsiaalsetele vajadustele ja varale....	17
4.10 Jäätmeteke	17
4.11 Võimalik mõju kultuuripärandile	17
4.12 Võimalik mõju kliimamuutustele.....	18
4.13 Piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus	18
4.14 Kumulatiivse mõju võimalikkus, arvestades teiste ümbruskonna arendusprojektidega	18
4.15 Mõju hädaolukordadest	18
6 Hindamismetoodika ja vajalikud uuringud	19
7 Osalised, huvitatud isikud ja ekspertgrupp.....	21
8 Ajakava.....	23
9 Laekunud ettepanekute arvestamise koondtabel	24
Lisad	25
Lisa 1 Keskkonnamõju hindamise algatamise taotlus ja otsus	25
Lisa 2 KMH programmile esitatud ettepanekud	28
Lisa 3 KMH programmi avalikustamise dokumendid.....	28

Sissejuhatus

Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi ka Arendaja) esitas vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 26¹ 27.09.2024 Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile (edaspidi TTJA) taotluse ning 24.10.2024 ning täiendatud taotluse keskkonnamõju hindamise (edaspidi KMH) algatamiseks Narva jõe patrulltee-2 projektile. TTJA on oma 28.10.2024 otsusega (Lisa 1) algatanud Politsei- ja Piirivalveameti 24.10.2024 esitatud taotluse põhjal keskkonnamõju hindamise.

KMH on algatatud lähtudes keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 3 lõike 1 punktist 2, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik. Narva jõe patrulltee-2 on käsitletav Politsei- ja Piirivalveameti poolt kavandatava piirivalverajatisena, mille eesmärgiks on siseriikliku julgeoleku korraldamine. Erandi korral, kui kavandatava tegevuse ainus eesmärk on riigi julgeoleku tagamine või hädaolukorra lahendamine, võib keskkonnamõju jätta hindamata, välja arvatud § 3 lg 1 p 2 nimetatud juhul, kui kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile. **Antud juhul kavandatakse Narva jõe patrulltee-2 osaliselt Natura 2000 võrgustiku aladele ja seega ei saa välistada ebasoodsat mõju Natura aladele ning on vajalik KMH läbiviimine koos Natura asjakohase hindamisega.** Kuna patrulltee-2 põhimõtteline lahendus asub Narva jõe ehituskeeluvööndis, siis on oluline välja tuua, et vastavalt looduskaitseseaduse (LKS) § 38 lg 4 ei laiene ehituskeeld piirivalverajatisetele.

Keskkonnamõju hindamise eesmärk on anda tegevusloa andjale teavet kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega kaasneva olulise keskkonnamõju kohta ning kavandatavaks tegevuseks sobivaima lahendusvariandi valikuks, millega on võimalik vältida või vähendada ebasoodsat mõju keskkonnale ning edendada säästvat arengut.

Keskkonnamõju hindamisel tuvastatakse kavandatava tegevuse otsene ja kaudne oluline keskkonnamõju keskkonnaelementidele, nagu maa, pinnas, vesi, välisõhk, kliima, maastik ja looduslik mitmekesisus, elanikkonnale, inimese tervisele, heaolule ja varale, kultuuripärandile ja kaitstavatele loodusobjektidele ning nende omavahelistele seostele, samuti võimaliku suurõnnetuse või katastroofiga kaasnev oluline keskkonnamõju, ning kirjeldatakse ja hinnatakse neid.

Keskkonnamõju hindamise koostamine on oma olemuselt kaheetapiline protsess. Esimeses etapis koostatakse KMH programm ehk lähteülesanne hindamiseks ning teises etapis KMH aruanne ehk hindamistulemusi kokkuvõttev dokument. Käesoleva dokumendi näol on tegu **KMH programmiga**, millega pannakse paika tegevuskava, mille alusel koostatakse keskkonnamõju hindamise aruanne.

1 Kavandatava tegevuse eesmärk, asukoht ja alternatiivid

Kavandatava tegevuse eesmärgiks on tõhusama riigipiiri valve korraldamine, mis tagaks Politsei- ja Piirivalveametile maastiku erisusi arvestades piirisündmustele operatiivse reageerimise. Täpsemalt on eesmärgiks riigipiiri valve tõhustamiseks patrulltee rajamine.

Narva jõgi (kogupikkusega u 76 km) on liigitatud piiriveekoguks, kus kulgeb Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline ajutine kontrolljoon, mis on võrdsustatud riigipiiriga. Ligipääsuks jõele kasutatakse üldkasutatavaid või juba inimharjumustena väljakujunenud teid. Kavandatavaks tegevuseks on Narva jõe äärde **patrulltee-2 rajamine**.

Patrulltee-2 on kavandatud alates Vasknarvast kuni Narva jõe äärde jääva kavandatava asukohani „Karoli“ (Joonis 1). Tee kogupikkus on ~7,0 km, sh on vaja lõigule rajada 3 silda ja 1 torusild.

Patrullteele ja sellega seotud rajatisele on esitatavad järgmised nõuded:

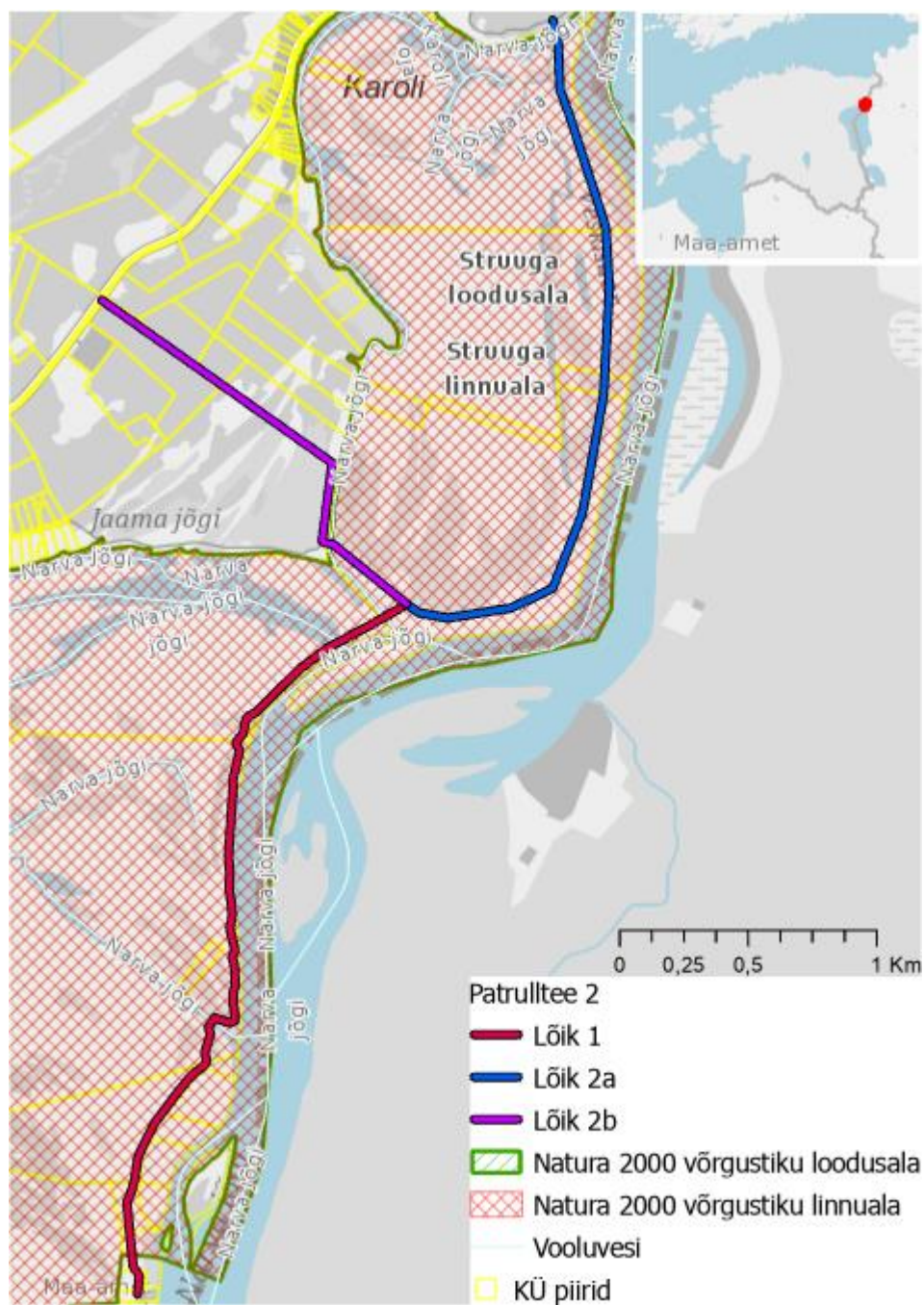
- patrulltee asukoht peab kulgema jõe kaldal, võimalikult veepiiri lähedal ja juhul, kui maastik ei võimalda nõuetele vastava patrullraja ehitamist veepiiri lähedale;
- patrulltee peab kandma kergliiklusõidukeid kogumassiga kuni 3,5 t;
- patrulltee liikuvate kergliiklusõidukite liikumiskiirus kuni 30 km/h;
- patrulltee pealtlaid 3,5-4 m;
- patrulltee peab võimaldama ületada veetakistusi ja soiseid maa-alasid (sh maastikusõidukitega).
- patrulltee peab olema läbitav (nii jalgsi kui ka maastikusõidukiga) sõltumata aastaajast või ilmastikuoludest (nt üleujutus, jää vms).

KMH alternatiivide valik tuleneb kavandatava tegevuse eesmärgi täitmisest. Kavandatava tegevuse laiemaks eesmärgiks on tõhusama riigipiiri valve korraldamine, mis tagaks Politsei- ja Piirivalveametile maastiku erisusi arvestades piirisündmustele operatiivse reageerimise. Arendaja poolt on eelnevalt tuvastatud, et riigipiiri valve tõhustamiseks on vajalik rajada patrulltee.

Kavandatavad patrulltee lõikude pikkused, võimalikud alternatiivid (Joonis 1) ja kattuvus Narva jõe äärsete Natura 2000 võrgustiku aladega on järgnev:

- lõik 1 – pikkus u 3,3 km, kulgeb suures osas Struuga loodus- ja linnualal;
- lõik 2 - rajamiseks on kaks alternatiivi:
 - **alternatiiv 2a** - pikkus u 3 km, kulgeb Narva jõe ääres, Karoli luha idapoolses servas ja jääb suures osas Struuga loodus- ja linnualadele;
 - **alternatiiv 2b** - uue vajaliku teeosa pikkus u 2 km, esineb väike kattuvus Karoli luhaga (antud lõigus oli tee kavandatud ka seirepositsiooni läbipääsuteena, mis on hinnatud „Narva jõe äärde kavandatavate seirepositsioonide KMH aruande“ raames).

Kavandatavat tegevust ja selle reaalseid alternatiive hinnatakse KMH metoodikast lähtudes võrdluses 0-alternatiiviga. 0-alternatiiv on olukord, kus kavandatavat tegevust ei realiseerita ehk patrullteed ei rajata ehk säilib praegune olukord.

Joonis 1. Patrulltee-2 põhimõtteline paiknemine. Patrulltee paiknemine on indikatiivne ja täpsustub KMH tulemuste alusel.

2 Eeldatavalt mõjutatava keskkonna iseloomustus

Patrulltee-2 on kavandatud alates Vasknarvast kuni Narva jõe äärde jääva kavandatava asukohani „Karoli“ (Joonis 1). Kavandatava patrulltee kasutus on madal. Seega on tee rajamisega seonduvad mõjud seotud valdavalt võimaliku veerežiimi muutusega. Täpsema teabe omamiseta tee ja veeületuskohtade tehnilise lahenduse osas on programmis tegevuse eeldatavaks mõjualaks võetud 400 m¹. Tee kasutusega seonduvad mõjud seonduvad pigem võimalike elustiku lühiajaliste häiringutega ja on pigem väikesema mõjualaga kui ehitustegevuse mõjuala.

Kavandatava tegevuse ala omab kattuvust Alutaguse rahvusparkiga (KLO1000669), Struuga loodusalaga (RAH0000602) ja Struuga linnualaga (RAH0000114).

Patrulltee läbib Struuga ja Karoli luhtasid, mis on ajuti üleujutatavad alad, mida mõjutab otseselt Narva jõe (VEE1062200) veetase.

Narva jõgi on patrullteega külgnevas ja selle poolt ületatavates lõikudes elupaigaks kaitsealustest liikidest euroopa harjusele (*Thymallus thymallus*) leiukoht KLO9102043, hingile (*Cobitis taenia*) leiukoht KLO9102636, KLO9102672, võldasele (*Cottus gobio*) leiukoht KLO9102638, vingerjale (*Misgurnus fossilis*) leiukoht KLO9102637, KLO9102673, tõugjale (*Aspius aspius*) leiukoht KLO9102635, paksukojalisele jõekarbile (*Unio crassus*) leiukoht KLO9200087 ja rohe-tondihobule (*Aeshna viridis*) leiukoht KLO9200970.

Patrulltee alal ja selle lähialal on registreeritud mitmete nahkhiireliikide esinemist: põhja-nahkhiir KLO9114068, tiigilendlane KLO9114066, veelendlane KLO9114069, suurvidevlane KLO9114065, pargi-nahkhiir KLO9114067, hõbe-nahkhiir KLO9114064.

Patrulltee mõjualas on Narva jõel ning Karoli ja Struuga luhtadel registreeritud järgnevate linnuliikide elupaigad väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*) rändepeatuspaik KLO9127766, rohunepp (*Gallinago media*) leiukoht KLO9123260, mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) leiukoht KLO9123263, jõgitiir (*Sterna hirundo*) leiukoht KLO9102672, KLO9123273, jäälinde (*Alcedo atthis*) leiukoht KLO9123258, hüüp (*Botaurus stellaris*) leiukoht KLO9123270, rukkirääk (*Crex crex*) leiukoht KLO9123259, hānilane (*Motacilla flava*) leiukoht KLO9123268, täpikhuik (*Porzana porzana*) leiukoht KLO9123271, kaldapääsuke (*Riparia riparia*) KLO9123266, punajalg-tilder (*Tringa totanus*) KLO9123264.

Kaitsealustest taimeliikide patrulltee võimalikus mõjualas registreeritud leiukohad on esitatud Tabel 1, Joonis 2 ja Joonis 3.

Tabel 1. Patrulltee-2 võimalikus mõjualas registreeritud kaitsealuste taimeliikide kasvukohad (EELIS 04.01.2025).

Nimetus eesti k	Nimetus lad k	EELIS kood	Vaatuskuupäev	Kaitsekategooria
ahtalehine ängelhein	<i>Thalictrum lucidum</i>	KLO9318635	20.06.2007	III
ahtalehine ängelhein	<i>Thalictrum lucidum</i>	KLO9318632	19.06.2007	III
ahtalehine ängelhein	<i>Thalictrum lucidum</i>	KLO9318634	19.06.2007	III
kahkjaspunane sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	KLO9318608	20.06.2007	III
kahkjaspunane sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	KLO9318611	20.06.2007	III
kahkjaspunane sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	KLO9318609	20.06.2007	III
kahelehine käokeel	<i>Platanthera bifolia</i>	KLO9318628	20.06.2007	III
kahelehine käokeel	<i>Platanthera bifolia</i>	KLO9318625	20.06.2007	III
rohekas käokeel	<i>Platanthera chlorantha</i>	KLO9318629	19.06.2007	III
rohekas käokeel	<i>Platanthera chlorantha</i>	KLO9318631	19.06.2007	III

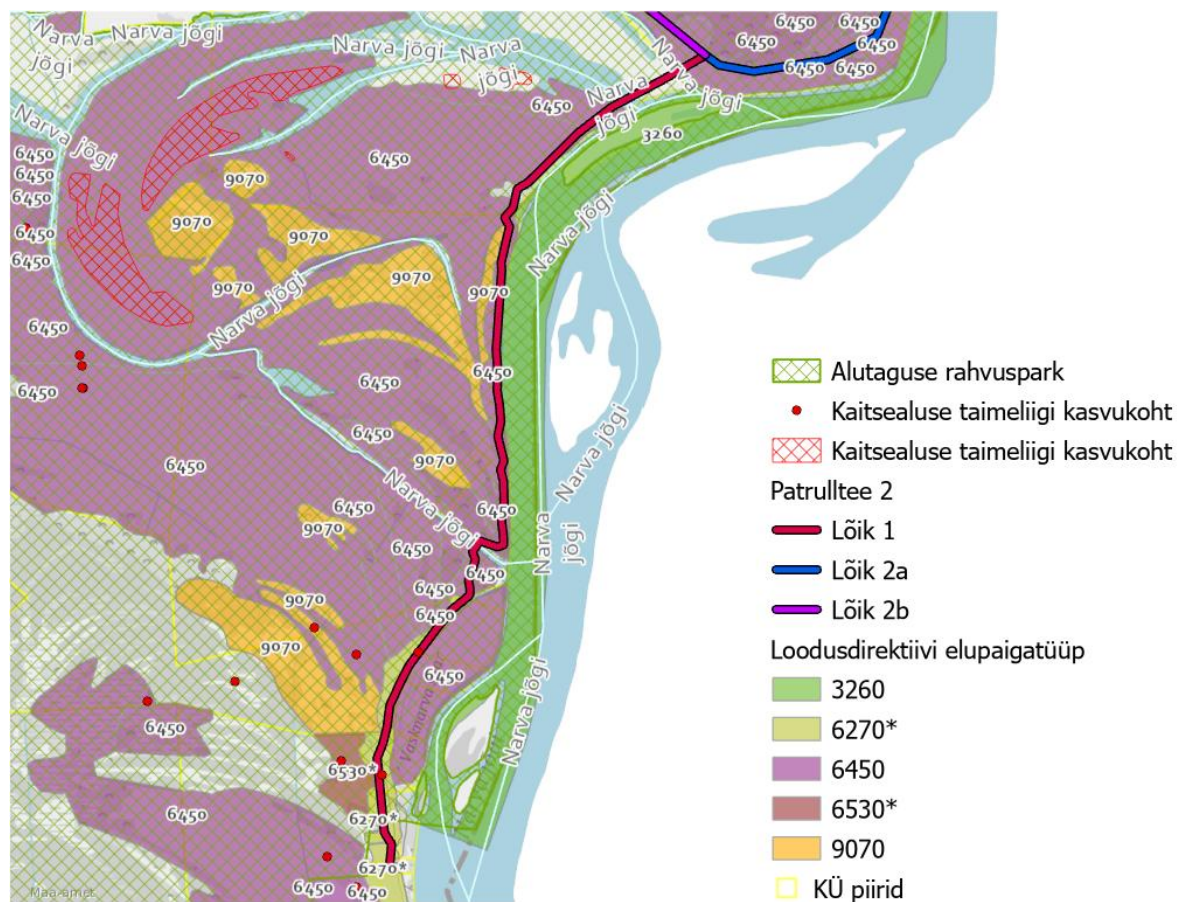
¹ Rannap, R., Vaikre, M., Soomets-Alver, E., Vellak, K., Remm, L., Lõhmus, P. 2024. Juhis maaparanduse keskkonna- ja elustikumõjude leevendamiseks lühiversioon. Tartu.

sinine emajuur	<i>Gentiana pneumonanthe</i>	KLO9318619	28.09.2011	II
sinine emajuur	<i>Gentiana pneumonanthe</i>	KLO9318621	02.09.2021	II

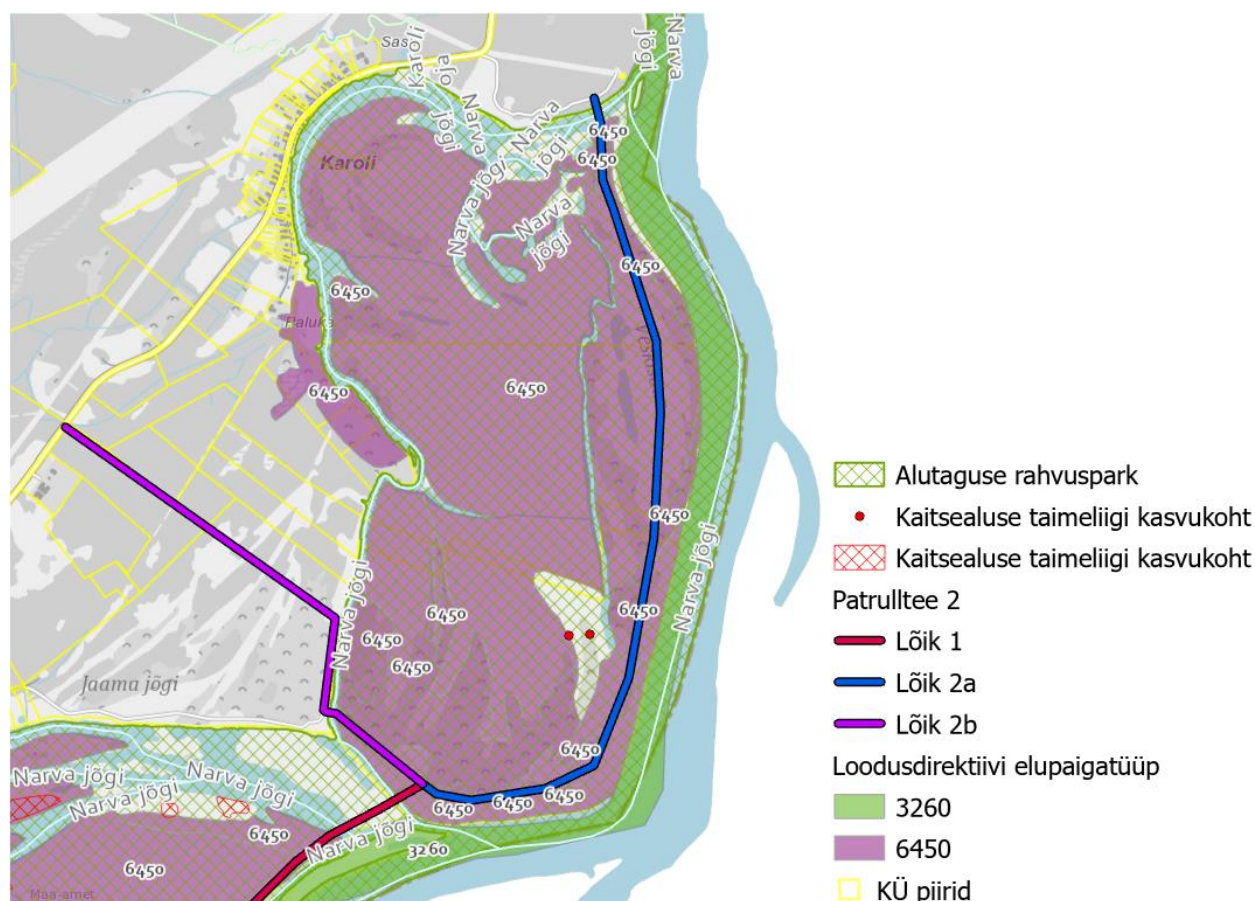
Loodusdirektiivi (LD) elupaigatüüpidest on patrulltee võimalikus mõjualas registreeritud eraldised on esitatud Tabel 2, Joonis 2 ja Joonis 3.

Tabel 2. Patrulltee-2 võimalikus mõjualas registreeritud loodusdirektiivi elupaigatüüpide eraldised (EELIS 04.01.2025).

EELIS id	LD elupaigatüüp	Esinduslikkus	Looduskaitseline seisund	Üldine seisund	Pindala, ha
-880745083	6450	C	III		0,16
1180045481	6450	C	III		0,42
804345083	6450	B	III		1,65
-1774545481	9070	B	III		0,75
-1394945083	6270*	B	III		0,14
-844145083	6450	C	III		0,17
1675445481	6450	C	III		0,04
1236345083	6450	B	III		0,77
850145083	6450	C	III		0,36
1988345083	6450	C	III		0,12
-692338363	6450	A	I	A	0,01
982245083	6450	B	III		0,37
-1965645083	6450	B	III		0,01
1790445083	3260	B	III	A	7,50
-349115858	6450	B	II	A	0,76
495445083	6450	B	III		2,93
1495924282	6450	A	I	A	0,04
2140445481	6450	B	III		0,04
874345083	6450	B	III		0,08
1394345083	6450	B	III		0,05
-1543845481	6450	B	III		0,57
1096345083	9070	B	III		0,19
1684345083	6450	B	III		0,03
414445481	6450	C	III		0,24
2056245481	9070	B	III		0,14
-941645540	6450	B	III		2,39
1748545481	9070	B	III		0,00
2001745083	6270*	B	III		0,61
-1128145083	6450	B	III		0,32
1924745083	6450	B	III		0,64
1826545083	6450	C	III		0,46
-1914545540	9070	B	III		0,78
-1905045083	6530*	B	III		0,36
-1408945083	6450	B	III		6,70
272445481	9070	B	III		0,06
-876845083	6450	B	III		1,60
-286445481	6450	B	III		0,49
110345083	6450	B	III		1,08
1730945083	6450	B	III		0,10

Joonis 2. Kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade ja loodusdirektiivi elupaigatüüpide eraldiste patrulltee-2 lõik 1 piirkonnas.

Joonis 3. Kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade ja loodusdirektiivi elupaigatüüpide eraldiste patrulltee-2 lõik 2 piirkonnas.

Kaitsealuseid üksikobjekte ega metsa vääriselupaiku (alad metsas, kus kitsalt kohastunud, ohustatud, ohualdiste või haruldaste liikide esinemise tõenäosus on suur) patrulltee-2 põhimõttelisel alal ega selle mõjupiirkonnas ei esine. Samuti ei ole registreeritud mõjualas kultuurimälestisi.

Vasknarva suudme piirkonnas on põhjavesi peamiselt keskmiselt kaitstud, ülejäänud aladel on põhjavesi nõrgalt kaitstud. Patrulltee projekti mõjualasse jääb kolm puurkaevu PRK0052879 (hooldusala 10 m), PRK0020303 (hooldusala 10 m) ja PRK0004224 (sanitaarkaitseala 50 m). Patrulltee edasisel kavandamisel tuleb puurkaevude hooldus- ja sanitaarkaitsevööndite ulatusega arvestada.

3 Seos asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega

3.1 Siseturvalisuse arengukava 2020-2030²

Arengukava üldeesmärk on, et Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Koostöös parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Piirihalduse valdkonnas on soovitud eesmärk, et Eesti piir kui Euroopa Liidu välispiir on valvatud ja kaitstud ning see on piisav julgeoleku tagamiseks. Tõkestatud on piiri ebaseaduslik ületamine, ebaseaduslikud toimingud piiri lähedal, inimkaubandus ja salakaubavedu. Eesti piiril on tagatud reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

Eesmärgi saavutamiseks on vajalikuks tegevuseks suurendada piiri valvamise ja kaitsmise ning piirikontrolli tegemise kvaliteeti. Selleks:

- jätkata idapiiri taristu ja tehnilise seiresüsteemi valmishitamist;
- kasutada piiri valvamiseks uusimaid innovaatilisi lahendusi, mis vastavad Schengeni õigustiku nõuetele;
- tagada Eesti piiri kui Euroopa Liidu välispiiri pidev elektrooniline valve kogu piiri ulatuses;
- pidada piirikontrolli tegemisel peale julgeoleku ja turvalisuse silmas ka reisijasõbralikkust ning arvestada piirilõikluse mahtu ja intensiivsust;
- suurendada valmisolekut välispiiril kontrolli tugevdamiseks ja sisepiiridel kontrolli taastamiseks. Parandada eri asutuste teadlikkust välispiiril toimuvast, et tagada piisav teave, et koostöö kiiresti korraldada ja sündmustele reageerida.

Patrulltee-2 rajamine toetab siseturvalisuse arengukavaga seatud eesmärgi.

Arengukava elluviimiseks on kavandatud programm „Siseturvalisus 2024–2027“. Programm sisaldab allprogrammi piirihaldus. Piirihalduse programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse näiteks järgmisi teenuseid: piirivalvepoliitika kujundamise teenus, piiri valvamise teenus, piirikontrolli teostamise teenus. Piirihaldus on suunatud nii Eesti kui Euroopa Liidu välispiiri valvamisele ja kaitsmisele selliselt, et see oleks piisav julgeoleku tagamiseks. Piirihalduse kvaliteedi kontrollimiseks viiakse regulaarselt Euroopa Komisjoni poolt läbi Schengeni hindamisi ning Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti poolt liikmesriikide haavatavuse hindamisi. Piiri valvamise ja kaitsmisega tõkestatakse piiri ebaseaduslikku ületamist, ebaseaduslikke toiminguid piiri lähedal, inimkaubandust ja salakaubavedu. Samuti tagatakse reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele. Piirihalduse toimingud viiakse läbi austades põhiõigusi ning järgides täielikult inimväärikust. Siseministeeriumi üheks prioriteediks on idapiiri välja ehitamine. 2025. aasta lõpuks on kavas välja ehitada maismaapiiri taristu vastavalt idapiiri väljaehitamise projekti skoobis kokku lepitule. Vastavalt lõikude valmimisele varustatakse see vajaliku valve- ja seiretehnikaga. 2021. aasta lõpus otsustas Vabariigi Valitsus eraldada piirihitusega seotud täiendavate arendusplaanide elluviimiseks Siseministeeriumile 22,47 miljonit eurot. Nimetatud summa eest rajatakse maismaapiirile viivitusaed, kohtadesse, kus oldi sellest piiratud eelarve tõttu loobunud ning jätkatakse vahepeal peatatud tegevusi Narva jõepiiri valvamise võimekuse tõstmiseks. 2024. aastaks eraldati idapiiri väljaehitamiseks täiendavalt 12,10 miljonit eurot, et rajada varasemalt loobunud lõikudesse patrulltee ning luua valmisolek nende piirilõikude varustamiseks alalise valvetechnikaga. Idapiiri väljaehitamise jätkatakse vastavalt projekti tegevuste- ja ajakavale ning täiendavate eelarveliste vahendite saamisel on võimalik idapiir täielikult välja ehitada 2027. aasta lõpuks.

Kavandatav tegevus on kooskõlas siseturvalisuse arengukava elluviimise programmiga.

² <https://www.siseministeerium.ee/stak2030>

3.2 Alutaguse rahvuspargi kaitse-eeskiri³

Patrulltee-2 ala jääb suures osas Alutaguse rahvuspargi Struuga sihtkaitsevööndi alale. Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndis on keelatud ehitiste püstitamine. Eranditena on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul: Struuga sihtkaitsevööndis tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitseala ja riigikaitse tarbeks ning tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks.

Kuna patrulltee-2 soovitakse rajada riigikaitse tarbeks on võimalik selle rajamine Alutaguse rahvuspargi alale kaitseala valitseja nõusolekul.

³ Alutaguse rahvuspargi kaitse-eeskiri, vastu võetud 17.12.2020 nr 97; RT I, 22.12.2020, 19

4 Asjakohaste mõjude selgitamine

4.1 Mõju Natura 2000 aladele (Natura eelhindamine)

Natura hindamise esimeseks etapiks on eelhindamine. Natura-eelhindamise eesmärgiks on välja selgitada, kas kavandatava tegevusega võib kaasneda negatiivne mõju Natura alale ning asjakohase hindamise vajadus.

Natura hindamine viiakse läbi vastavalt loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigetele 3 ja 4. KMHs tuginetakse Euroopa Komisjoni juhendile „Natura 2000 alasid oluliselt mõjutavate kavade ja projektide hindamine. Loodusdirektiivi artikli 6 lõigete 3 ja 4 tõlgendamise meetoodilised juhised“ ja juhendile "Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis" (KeMÜ, koost 2020).

4.1.1 Natura 2000 võrgustiku alade kirjeldus

4.1.1.1 Struuga loodusala (EE0070128)

Patrulltee-2 põhimõtteline lahendus jääb suures osas Struuga loodusalale.

Loodusala kaitstavad elupaigatüübid on **jõesed ja ojad (3260) ning lamminiidud (6450)**; liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), harilik tõugjas (*Aspius aspius*), harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), jõesilm (*Lametra fluviatilis*) ja lõhe (*Salmo salar*).

Loodusala ohuallikateks on EELIS andmetel reostusohu ja võsastumine.

4.1.1.2 Struuga linnuala (EE0070107)

Patrulltee-2 põhimõtteline lahendus jääb suures osas Struuga linnualale.

Linnuala liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on **sooräts (*Asio flammeus*) ja rohunepp (*Gallinago media*)**.

Struuga linnualale on tüüpilised vanajõgedel ja sootidel pesitsevad linnuliigid. Arvukamalt pesitseb alal mustviir (*Chlidonias niger*) ja lauk (*Fulica atra*), vähemarvukamalt tuttpütt (*Podiceps cristatus*), tuttvart (*Aythya fuligula*) ja punapea-vart (*Aythya ferina*). Veekogudega on seotud ka sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), viupart (*Anas penelope*) ja sõtkas (*Bucephala clangula*). Jõesootide roostikes esineb roo-loorkull (*Circus aeruginosus*) ja hüüp (*Botaurus stellaris*). Luhtadel esineb arvukamalt rukkiräak (*Crex crex*), tikutaja (*Callinago gallinago*), rohunepp (*Gallinago media*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Linnuala ohuallikateks on EELIS andmetel reostusohu ja võsastumine.

4.1.2 Kavandatava tegevuse seotus Natura 2000 võrgustiku alade kaitsekorraldusega

Kavandatud tegevus ei ole vajalik ühegi Natura ala kaitse-eesmärkide saavutamiseks.

4.1.3 Kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävad väärtused

Kavandatava tegevuse eeldatav mõjupiirkond on patrulltee-2 alune ala ja selle vahetu ümbrus.

Tabel 3. Mõjupiirkonda jäävate Natura alade kaitse-eesmärgid ja mõju võimalikkus neile.

Väärtus	Mõju võimalikkus
Struuga loodusala	
jõesed ja ojad (3260), lamminiidud (6450);	Patrulltee-2 põhimõtteline lahendus kattub suures osas elupaigatüübiga 6450 . Antud elupaigatüüpidele ei saa mõju esinemist välistada. Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.

saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	Saarmas on poolveeline imetaja, kelle esinemist ei ole otseselt Struuga loodusala EELISes registreeritud, samas sobivaid elupaiku leidub piirkonnas. Riikliku seire 2012. a aruande kohaselt oli ainult Narva jõe alamjooksule jääv seireruut saarmaga asustatud. ⁴ Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>)	Liigi leiukoht (inventeeritud 2002.a) asub Narva jões Struuga sissevoolust Gorodenka suudmeni (KLO9200087). Narva jõe ülem- ja alamjooksul paksukojalist jõekarpi elusisenditena 2009.-2010. a inventuuril ei leitud, küll aga leidsid siin-seal karbitükke ja vanu, juba kulunud karbipoolmeid ⁵ . 2002.a liigi leiukoha piirkonda jääb patrulltee-2 alale. Mõju esinemist ei saa välistada ning mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
tõmmuujur (<i>Graphoderus bilineatus</i>)	Elutseb siseveekogudes, registreeritud elupaiku leidub Narva jõe ülemjooksul. Patrulltee-2 põhimõttelisel alal on registreeritud elupaik (KLO9200096 inventeeritud 2013. a). Struuga jõe soodi põhjakalda lähedal madalas vees roostikus leitud. Mõju esinemist ei saa välistada ning mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
rohe-vesihobu (<i>Ophiogomphus cecilia</i>)	Registreeritud elupaigad jäävad patrulltee-2 mõjupiirkonda. Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
harilik tõugjas (<i>Aspius aspius</i>)	Registreeritud elupaigad jäävad patrulltee-2 mõjupiirkonda. Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
harilik hink (<i>Cobitis taenia</i>)	Registreeritud elupaigad jäävad patrulltee-2 mõjupiirkonda. Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>)	Registreeritud elupaigad jäävad patrulltee-2 mõjupiirkonda. Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
harilik vingerjas (<i>Misgurnus fossilis</i>)	Registreeritud elupaigad jäävad patrulltee-2 mõjupiirkonda. Mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
jõesilm (<i>Lametra fluviatilis</i>)	Esineb Narva jõe alamjooksul (peetakse Eesti olulisimaks elupaigaks). Narva jõe ülemjooksul liiki ei esine, seega ebasoodsa mõju tekkimine on ebatõenäoline.
lõhe (<i>Salmo salar</i>)	Narva jõgi Karoli jõe suudmest Gorodenka oja suudmeni ja Narva veehoidla paisust suubumiseni Narva lahte kuulub „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse”. Struuga looduslal leidub lõhe Narva jõe alamjooksul, kuid lõhe looduslikku taastootmist seal ei toimu. Mõju esinemist ei saa välistada ning mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus
Struuga linnuala	
sooräts (<i>Asio flammeus</i>)	Patrulltee-2 põhimõttelise lahenduse mõjualas ei ole registreeritud liigi elupaiku, samas elupaigad on piirkonnas sobivad. Mõju esinemist ei saa välistada ning mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.
rohunepp (<i>Gallinago media</i>)	Lähimad registreeritud elupaigad asuvad Karoli luhal (KLO9100034) ja Struuga luhal (KLO9123260, KLO9100033). Mõju esinemist ei saa välistada ning mõju olulisus selgitatakse asjakohase hindamise käigus.

4.1.4 Natura eelhindamise järeldused

Kavandatava tegevuse mõjualasse jääb Struuga loodus- ja linnuala. Kavandatava tegevusega võib kaasna ebasoodne mõju Struuga loodusala kaitse-eesmärkidele. Kavandatavad patrulltee kattub elupaigatüübi 6450 laminiidud esinemisaladega. Patrulltee-2 rajamisega võib kaasna elupaigatüübi 6450 eraldise vähenemine. Lisaks on kaudselt võimalik mõjutada vee elupaikadega seotud liike – harilik tõugjas, harilik võldas, harilik hink, harilik vingerjas, lõhe, paksukojaline karp. Vajalik on Natura asjakohase hindamise läbiviimine Struuga loodusala kaitse-eesmärkide suhtes.

Kavandataval tegevusel võib esineda mõju Struuga linnuala kaitse-eesmärkidele. Kaitstavate liikide teadaolevaid ja registreeritud elupaiku patrulltee-2 mõjualasse ei jää, kuid alal leidub mõlema kaitse-

⁴ Narva jõe ülemjooksu hoiuala, Struuga maastikukaitseala ja Narva jõe alamjooksu hoiuala kaitsekorralduskava 2015–2024.

⁵ Narva jõe ülemjooksu hoiuala, Struuga maastikukaitseala ja Narva jõe alamjooksu hoiuala kaitsekorralduskava 2015–2024

eesmärgiks oleva liigi jaoks potentsiaalseid sobivaid elupaiku. Mõju olulisus tuleb selgitada asjakohase hindamise läbiviimisel.

Tulenevalt eeltoodust viiakse KMH aruande koostamisel läbi Natura asjakohane hindamine Struuga linnu- ja loodusala suhtes.

4.2 Mõju kaitstavatele loodusobjektidele, sh kaitsealustele liikidele

Käesolevas peatükis ei käsitleta dubleerimise vältimiseks ptk-s 4.1 Natura eelhindamine käsitletavaid kaitstavaid loodusobjekte ehk linnu- ja loodusalasid.

Kaitsealustest aladest jääb projekti ala suures osas Alutaguse rahvuspargi territooriumile. Alutaguse rahvuspargi kaitse eesmärk on:

- 1) kaitsta, säilitada ja taastada soo-, metsa-, niidu-, järve-, jõe- ja Peipsi järve ranniku kooslusi, piirkonnale iseloomulikku maastikuilmet ja pinnavorme, elustiku mitmekesisust, kaitsealuseid liike ning olulisi lindude rändepeatust- ja pesitsuspaiku;
- 2) kaitsta ja tutvustada Selisood, Muraka ja Puhatu soostikku, Kurtina järvederikast mõhnastikku, Jõuga ja Kõnnu oositikku, Mäetaguse tammikut, Tärivere mäge, Peipsi põhjaranniku luitestikku, Narva jõe struugasid ja luhtasid ning Alutaguse kriivasid;
- 3) kaitsta ja tutvustada piirkondlikku kultuuripärandit ning ajaloolis-kultuurilisi objekte;
- 4) kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on eelluited (2110), valged luited (liikuvad rannikuluited – 2120), hallid luited (kinnistunud rannikuluited – 2130*), metsastunud luited (2180), luidetevahelised niisked nõod (2190), liivaalade vähetoitelised järved (3110), vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikkad niidud lubjavesel pinnal (6270*), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (6530*), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalood (7230), vanad loodusemetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), lammi-lodumetsad (91E0*) ning laialehised lammimetsad (91F0);
- 5) kaitsta kaitsealuseid liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ nimetab II lisas, ja nende elupaiku. Need on ida-võsalill (*Moehringia lateriflora*), juus-kiilsirbik (*Dichelyma capillaceum*), karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), laialehine nestik (*Cinna latifolia*), palu-karukell (*Pulsatilla patens*), roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), harilik lendorav (*Pteromys volans*), hink (*Cobitis taenia*), männipurelane (*Stephanopachys linearis*), männisinelane ehk ebasüsik (*Boros schneideri*), tõugjas (*Aspius aspius*), lai-tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*), vingerjas (*Misgurnus fossilis*), võldas (*Cottus gobio*) ja väike-punalamesklane (*Cucujus cinnaberinus*);
- 6) kaitsta kaitsealuseid liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas, ja I lisas nimetatata rändlinnuliike, ning nende elupaiku. Need liigid on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*), kassikakk (*Bubo bubo*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), väikepistrik (*Falco columbarius*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), kalakotkas (*Pandion haliaetus*), tutkas (*Philomachus pugnax*), karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), sooräts (*Asio flammeus*), laululuik (*Cygnus cygnus*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), rohunepp (*Gallinago media*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), mudanepp (*Lymnocyptes minimus*), laanerähn (*Picoides tridactylus*), hallpea-rähn (*Picus canus*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), metsis (*Tetrao urogallus*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), välja-loorkull (*Circus cyaneus*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), rukkirääk (*Crex crex*), musträhn (*Dryocopus martius*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), sookurg (*Grus grus*), hallõgija (*Lanius excubitor*), punaselg-õgija (*Lanius*

collurio), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), händkakk (*Strix uralensis*), teder (*Tetrao tetrix*), mudatilder (*Tringa glareola*), heletilder (*Tringa nebularia*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), tuttvart (*Aythya fuligula*), sõtkas (*Bucephala clangula*), kalakajakas (*Larus canus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*);

- 7) kaitsta kaitsealuseid, ohustatud ja haruldasi linnuliike ning nende elu- või rändepeatuspaiku. Need liigid on niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), rabapüü (*Lagopus lagopus*), kanakull (*Accipiter gentilis*), jäälind (*Alcedo atthis*) ja hüüp (*Botaurus stellaris*);
- 8) kaitsta kaitsealuseid taime- ja seeneliike ning nende kasvukohti. Need liigid on lehitu pisikäpp (*Epipogium aphyllum*), haruline võtmehein (*Botrychium matricariifolium*), palu-liivkann (*Arenaria procera*), kummeli-võtmehein (*Botrychium multifidum*), kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*), pruun lõikhein (*Cyperus fuscus*), vesi-kiilsirbik (*Dichelyma falcatum*), sinine emajuur (*Gentiana pneumonanthe*), harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*), harilik käokuld (*Helichrysum arenarium*), järv-lahnarohi (*Isoetes lacustris*), väike käopõll (*Listera cordata*), vesilobeelia (*Lobelia dortmanna*), liiv-esparsett (*Onobrychis arenaria*), juurduv kõrkjas (*Scirpus radicans*), lamedalehine jõgitakjas (*Sparganium angustifolium*), karvane ristmatar (*Cruciata laevipes*), lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), nõmmnelk (*Helichrysum arenarium*), poropoorik (*Amylocystis lapponica*), taigapässik (*Inonotopsis subiculosa*) ja haavanääts (*Junghuhnia pseudozilingiana*).

Kuna patrulltee ala jääb Alutaguse rahvuspargi territooriumile ja võimalikus mõjualas esineb mitmeid kaitse-eesmärgiks olevaid kaitsealuste liikide elupaiku ja kasvukohti ning kooslusi (vt ptk 2), siis on vajalik KMH aruandes hinnata mõju Alutaguse rahvuspargi kaitse-eesmärkidele, sh kaitsealuste liikide leiukohtadele ja kaitse-eesmärgiks olevatele kooslustele. **Mõju hindamiseks on vajalik täpsustada olemasolevat olukorda projekti alal ja mõjualal, sh kaitsealuste liikide ja koosluste esinemist ning koosluste seisundit.**

4.3 Mõju veekvaliteedile ja -režiimile

Kavandatav tegevus võib mõjutada pinnavee kvaliteeti patrulltee ehitusperioodil juhul, kui on võimalik veekogu kallaste kahjustamine ja heljumi sattumine veekogusse. Eeskätt on ohuks veekvaliteedile ja -režiimile patrulltee-2 rajamisel veeületuskohtade (sildade) rajamine. Samuti esineb veerežiimi muutus seoses võimaliku teetammi ja teekraavide rajamisega. **Tegevuse mõju pinnavee kvaliteedile hinnatakse KMH aruande koostamisel eksperthinnangu vormis.**

Patrulltee-2 paikneb soistel tugevalt liigniisketel ja kohati üleujutatavatel aladel. Patrulltee-2 ehitamisel on vajalik täiendavate sildade rajamine. Samuti on vajalik suure tõenäosusega patrulltee-2 ehitusega teetammi ja teekraavide rajamist. **Mõju pinnase veerežiimi muutusele ja sellega kaasnevale mõjule taimestikule ning kooslustele hinnatakse KMH aruandes eksperthinnangu vormis.**

Patrulltee-2 ehituse ning kasutamise ajal ei ole ette näha mõju põhjaveele. Seega mõju põhjavee kvaliteedile ja kvantitatiivile puudub ja mõju põhjaveele KMH aruandes ei käsitleta.

4.4 Mõju õhukvaliteedile, sh müra

Piirkonna õhu kvaliteeti mõjutavad ehitusmasinate heitgaasid ehitusperioodil. Tegu on vähese ja lühiajalise mõjuga. Kasutusaegne mõju ei põhjusta olulist õhukvaliteedi halvenemist. **Olulist mõju õhukvaliteedile ei ole kavandatava tegevusega kaasnevana oodata ja seega teemat KMH aruandes detailsemalt ei käsitleta.**

Ehitusperioodil on täiendavaks müraallikaks ehitusmasinad, kuid tegu on lühiajalise mõjuga, mis möödub peale tööde teostamist. **Ehitusaegset müra käsitletakse KMH aruandes eksperthinnangu vormis, eeskätt linnustiku võimaliku häiringu vaates. Müratasemete arvutuslikku hindamist ei teostata. Olulist kasutusaegset müra patrulltee-2 kasutusega ei kaasne.**

4.5 Mõju vibratsiooni tasemele

Kavandatava tegevusega seoses ei ole ette näha vibratsiooni taseme muutusi. **Teemat KMH aruandes ei käsitleta.**

4.6 Mõju maavarale

Kavandatava patrulltee-2 alal või vahetus läheduses puuduvad Maa-ameti maardlate kaardirakenduse andmetel maavarade leiukohad, levialad või perspektiivalad. Patrulltee-2 rajamine ei halvenda ligipääsu maavaravarule ja seega oluline mõju maardlatele puudub.

Igasugune ehitustegevus nõuab kohalike loodusvarade kasutamist. Ehituseks vajaminev materjal hangitakse üldjuhul riiklikest maardlatest, millede avamise ja kasutamise keskkonnamõju on eelnevalt hinnatud ning seega piirkonnas sellest lokaalne negatiivne mõju puudub. Lisaks on kavandatava patrulltee-2 materjalitarve võrdlemisi tagasihoidlik ning olulist keskkonnamõju maavaradele ei avalda. **Teemat KMH aruandes ei käsitleta.**

4.7 Mõju valguse, soojuse ja kiirguse tasemetele

Kavandatava tegevusega ei kaasne eeldatavasti olulisi muutusi valguse või soojuse tasemes. **Teemat KMH aruandes ei käsitleta.** Patrullteele-2 ei ole kavandatud valgustust (projektoreid vms).

4.8 Mõju pinnasele

Kavandatava patrulltee-2 rajamiseks teostatakse kaevetöid ning kooritakse pinnast. Kaevetöödel kaevandatav pinnas ladustatakse ehitusprojektis määratavatesse kohtadesse (võimalusel taaskasutatakse haljastusel või täitematerjalina). Tegu ei ole niivõrd mastaapse ehitustegevusega, et avaldada olulist mõju pinnasele. **Teemat KMH aruandes ei käsitleta.**

4.9 Mõju sotsiaalmajanduslikule keskkonnale, sh tervisele, sotsiaalsetele vajadustele ja varale

Tegevuse positiivse mõjuna saab välja tuua Eesti julgeoleku ja idapiiri kaitse tõhustamist, millel on positiivne mõju julgeolekule.

Olulisi negatiivseid mõjusid sotsiaalsetele vajadustele, tervisele ja varale ei ole kavandatava tegevusega kaasnevana oodata. **Teemat KMH aruandes ei käsitleta.** Maaomandit puudutavad küsimused tuleb lahendada maaomanike ja arendaja koostöös järgides vajadusel *Kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduses* sätestatut.

Patrulltee-2 ehitamine ei ole väga suuremahuline ehitustegevus, mis võiks põhjustada olulist negatiivset mõju teedevõrgule, sh riigiteedele.

4.10 Jäätmete ke

Patrulltee-2 rajamise ja kasutamisega ei kaasne olulist jäätmeteket. Ehitustöödel tekkivad jäätmed (sh ka ohtlikud jäätmed) kogutakse eraldi ning antakse üle jäätmeluba, kompleksluba või vastavat registreeringut omavatele ettevõtetele. Ehitusjäätmete käitlemise eest vastutab jäätmete valdaja. Antud projekti puhul pole oodata jäätmeteket mahus, mis võiks ületada piirkonna keskkonnataluvust ning **teemat KMH aruandes ei käsitleta.**

4.11 Võimalik mõju kultuuripärandile

Patrulltee-2 ning selle mõjualal ei paikne ühtegi kultuurimälestist.

Kavandatav patrulltee-2 alal ei paikne ühtegi pärandkultuuriobjekti. Lähialale jääb pärandkultuuriobjektid Lotjade ehitusplats, mis on hävinud, objektist pole maastikul jälgi säilinud (reg nr 122:LEK:001) ja Veski, mis hävis II maailmasõja ajal (reg nr 122:VEV:002). Pärandkultuuriobjektidel puuduvad küll otsesed

kitsendused, kuid patrulltee-2 projekteerimisel ja ehitamisel tuleks võimalusel pärandkultuurilist väärtust omavaid elemente säilitada, antud juhul planeeritavale patrulltee-2 alale ei jää ühtegi pärandkultuuriobjekti.

Antud projekti puhul pole oodata mõju kultuuripärandile, seega **teemat KMH aruandes ei käsitleta.**

4.12 Võimalik mõju kliimamuutustele

Arvestades tegevuse iseloomu ja mahtu, siis oluline mõju kliimamuutustele puudub ning **teemat ei käsitleta KMH aruandes.**

4.13 Piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus

Tegu on piiritaristu väljaehitamisega riigipiirile. Tegevusel puudub riigipiiri ülene mõju, KeHJS § 30 või Espoo (1991) konventsiooni piiriülese keskkonnamõju hindamise kohta, mõistes. **KMH aruandes antud teemat ei käsitleta.**

4.14 Kumulatiivse mõju võimalikkus, arvestades teiste ümbruskonna arendusprojektidega

Patrulltee-2 kavandatakse piirkonda kuhu on kavandatud ka piirihalduse tõhustamiseks seirepositsioonid. Seirepositsioonide rajamisel on läbiviidud keskkonnamõju hindamine, sh Natura hindamine⁶. Mõlema projekti eesmärgiks on piiritaristu väljaehitamine ning projektid omavad koosmõju.

Tegevuste koosmõju hinnatakse KMH aruandes. Võetakse arvesse, et patrulltee-2 soovitakse võimalusel ühildada seirepositsioonide ligipääsuteedega.

4.15 Mõju hädaolukordadest

Planeeringuala ei jää vastavalt Maa-ameti ohtlike käitiste kaardile ohtlike ettevõtete ohualasse. Eelnevalt tulenevalt ei kaasne kavandava tegevusega eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga avariilukordasid.

Ehitamise käigus tuleb järgida tavapäraseid töökorralduslikke meetmeid ja head ehitustava vältimaks ehitusaegseid avariilukordi.

Planeeringualale ei ole kavandatud uusi keskkonnaohtlikke rajatisi ega tegevusi. **KMH aruandes antud teemat ei käsitleta.**

⁶ [https://jvis.ttja.ee/modules/dokumendiregister/?search\[public_number\]=16-6%2F20-15531](https://jvis.ttja.ee/modules/dokumendiregister/?search[public_number]=16-6%2F20-15531)

6 Hindamismetoodika ja vajalikud uuringud

Keskkonnamõju hindamisel, sh aruande koostamisel, lähtutakse keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest ja selle rakendusaktidest ning järgitakse keskkonnamõju hindamise häid tavasid ning ajakohaseid juhendmaterjale, eeskätt 2018 a koostatud Keskkonnamõju hindamise käsiraamatut⁷. KMH läbiviimisel arvestatakse kehtivaid keskkonnamõju hindamise õigusakte.

KMH raames läbiviidava Natura hindamise puhul järgitakse asjakohaseid juhendeid^{8,9}.

Keskkonnamõju hindamine toimub avaliku protsessina. KMH protsessi saavad sekkuda ja põhjendatud soovitusi, ettepanekuid ja kommentaare esitada kõik huvipooled, kes tunnevad, et nende huvisid võib kavandatav tegevus mõjutada, vähemalt keskkonnamõju hindamise programmi avalikustamisel, hindamise protsessis ja aruande avalikustamise käigus. Ettepanekute, vastuväidete ja küsimustega võib pöörduda nii otsustaja, arendaja kui keskkonnamõju hindaja poole.

Hindamisel lähtutakse mõjude hindamise metoodilisest lähenemisest, mille korral hinnatakse muutusi keskkonnas ehk muutusi olemasoleva olukorra suhtes, mis toimuvad kavandatava tegevuse rakendamisega. Selleks prognoositakse mõjuhindamise käigus tagajärgi (nt saasteainete emissioon), mis võivad põhjustada muutusi keskkonnamõju elementides (pinnavesi, välisõhk, looduskooslus jms). Oluline on sealjuures vaadelda keskkonnamõju elementides toimuvaid muutusi vastuvõtjate (elanikkond, elusloodus) kontekstis.

Mõjude olulisuse tuvastamisel lähtutakse eelkõige õigusaktides määratud normidest. Vastavalt KeHJS-le on keskkonnamõju oluline, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervisele ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

Mõjude ulatus sõltub mõju liigist ja seda täpsustatakse KMH läbiviimise käigus. Kuna KMH on algatatud enne tegevusloa taotlust on KMH eesmärgiks eeskätt anda soovitusi võimalikult vähe keskkonnamõjusid põhjustavaid patrulltee asukohta ja ehitusliku lahenduse leidmiseks. KMH on oluliseks sisendiks patrulltee-2 ehitusprojekti koostamisel.

KMH läbiviimisel arvestatakse varasemalt läbi viidud uuringute tulemustega. Antud KMH puhul kuuluvad eeskätt arvestamisele järgmised tööd:

- Alus-geoloogia OÜ. 2016. Narva jõe äärne patrullrada ehitusgeoloogilise uuringu aruanne.
- Keskkonnaagentuur Viridis OÜ. 2018. NARVA JÕE PATRULLRADADE RAJAMISEGA KAASNEVATE VÕIMALIKE KESKKONNAMÕJUDE HINDAMINE: LINNUSTIKU INVENTUUR.
- Keskkonnaagentuur Viridis OÜ. 2018. Narva jõe patrullrada KMH. Struuga MKA ja Puhatu LKA hüdrogeoloogiline uuring.
- Keskkonnaagentuur Viridis OÜ. 2018. TAIMKATTE INVENTUUR STRUUGA MKA JA PUHATU LKA-L SEOSSES NARVA JÕE PATRULLRADADE KESKKONNAMÕJU HINDAMISEGA.
- LEMMA OÜ. 2022. Narva jõe äärde kavandatavate seirepositsioonide keskkonnamõju hindamise aruanne.
- Skepast&Puhkim OÜ. 2016. Karoli luhale juurdepääsutee ja kanalit ülepääsuks vajaliku silla detailplaneering. KSH aruanne.

Arvesse võetakse ka projektiala piirkonnas teostavate riiklike keskkonnaseirete tulemusi. Narva jõgi on piirkonnas hõlmatud jõgede hüdrokeemiline seire ja jõgede hüdrobioloogilise seirega. Struuga ja Karoli luha rohune piirkond on hõlmatud rohune piirkonna seirega.

⁷ <https://www.envir.ee/et/kmh-uuringud-ja-juhendid>

⁸ Kutsar, R.; Eschbaum, K. ja Aunapuu, A. 2019. Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis. Tellija: Keskkonnaamet.

⁹ Euroopa Komisjon. Komisjoni teatis Natura ET 2000 aladega seotud kavade ja projektide hindamine. Metoodilised suunised elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 sätete kohta. ET Brüssel, 28.9.2021 C(2021) 6913 final.

Kavandatava tegevuse ala piirkonnas on haudelinnustiku paikvaatlused teostatud 2018 a patrullradade projekti raames ja 2021 a seirepositsioonide KMH raames ning rohunepi elupaikades on teostatud regulaarselt seiret riikliku rohunepi seire käigus. Sellest lähtuvalt tegevuse piirkonnas uut haudelinnustiku inventuuri KMH raames ei kavandata. Mõjuhinnaangut on võimalik eelduslikult anda olemasolevate andmete alusel.

Kaitsealuste taimeliikide ja kahjuks ka struugadel esinevate loodusdirektiivi elupaigatüüpide esinduslikkuse hinnangud on võrdlemisi vanad ning teadaolevalt ei ole piirkonnas lähiminevikus koosluste ja taimestiku inventuuri teostatud. Kogu kavandatava perspektiive trassi osas ajakohased taimestiku andmed puuduvad. Leidmaks patrullteele looduses võimalikult väikest mõju põhjustavat asukohta tuleb KMH raames teostada järgnev uuring:

- Kaitsealuste taimeliikide ja Natura niidu- ning metsaelupaigatüüpide inventuur patrulltee-2 võimalikul trassi alal ja sellest 100 m raadiuses. Taimestiku uuringu käigus kaardistatakse kaitsealuste soontaimeliikide leiukohad. Kaitsealuse liigi esinemisel määratakse liigi arvukus alal ja kaardistatakse leiukoht. Lisaks kaardistatakse alal kõrge ökoloogilise väärtusega kooslused – metsa vääriselupaikade tunnustele potentsiaalselt vastavad alad ja loodusdirektiivi elupaigatüüpidele vastavad kooslused. Järgitakse vastavaid inventeerimisjuhendeid^{10,11}.

KMH kontekstis vaadeldakse põhiliste alternatiividena kavandatud tegevust ja olukorra jätkumist ilma selle elluviimiseta. Mõju hinnangud ja alternatiivide võrdlemine toimub järgneval skaalal:

- Tugev positiivne mõju
- Mõõdukas positiivne mõju
- Vähene positiivne mõju
- Mõju puudub (neutraalne)
- Vähene negatiivne mõju
- Mõõdukas negatiivne mõju
- Tugev negatiivne mõju

¹⁰ Pärändkoosluse Kaitse Ühing. 2010. Juhend loodusdirektiivi i lisa poollooduslike elupaigatüüpide seisundi hindamiseks.

¹¹ Palo, A. 2018. Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend.

7 Osalised, huvitatud isikud ja ekspertgrupp

Tegevuse arendajaks on Politsei- ja Piirivalveamet (Kontaktisik: Natalia Abel, natalia.abel@politsei.ee).

Tegevusloa väljastajaks ehk otsustajaks on Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (Kontaktisik: Camilla Kastein, e-post camilla.kastein@ttja.ee, telefon 667 2065).

Keskkonnamõju hindamise viib läbi Lemma OÜ (Kontaktisik: Piret Toonpere, +372 5059914, piret@lemma.ee).

KMH läbiviimiseks on moodustatud töögrupp, kuhu kuuluvad järgmised Lemma OÜ-ga seotud spetsialistid oma hariduse, erialaste teadmiste ning senise töökogemuse alusel:

- Piret Toonpere – KMH juhtekspert (litsents KMH0153), tehnikateaduste magister (keskkonnakorraldus) ja loodusteaduste bakalaureus (keskkonnatehnoloogia ökosüsteemide suund). Ekspert on olnud juhteksperdiks paljudes Lemma OÜ poolt koostatud KSH ja KMH-des, samuti osalenud erinevates keskkonnaprojektides ning omab KMH juhteksperdina vajalikku kvalifikatsiooni, sh KMH litsentsi. Hinnatavad mõjuvaldkonnad: mõju bioloogilisele mitmekesisusele, kaitsealadele, sh Natura aladele.
- Mihkel Vaarik – keskkonnaekspert, diplomeeritud veemajanduse insener. Hinnatavad mõjuvaldkonnad: tehnilise taristu küsimused, mõju veekvaliteedile.
- Heli Aun - keskkonnaspetsialist, geotehnoloog - Hinnatavad mõjuvaldkonnad ja ülesanded KMH juures: foonikirjelduse koostamine, mõju veerežiimile ja hüdrogeoloogiliste tingimustega seotud küsimused.

KMH läbiviimise käigus kaasatakse KMH protsessi vastavalt vajadusele täiendavaid eksperte. Kaasatakse vähemalt järgnevad erialaspetsialistid:

- Botaanik (isik täpsustatakse KMH aruande koostamisel) – teostab taimestiku ja taimekoosluste inventuuri patrulltee võimalikul alal ja sellest 100 m raadiuses. Inventuuri käigus antakse hinnang tegevuse võimalikele mõjudele.
- Ornitoloog (isik täpsustatakse KMH aruande koostamisel) – koondab linnustiku andmed projektiala ümbruses ja annab hinnangu mõjudele linnustikule, eeskätt Natura linnuala kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele.

Isikud ja asjaomased asutused, keda kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi tegevuse vastu, on KMH programmi koostamise ajal määratletud järgnevalt tabelis 2. KMH käigus asjaolude selgumisel võib mõjutavate ja/või huvitatud isikute ja asjaomaste asutuste nimekiri täieneda.

Tabel 4. Huvitatud isikud või asjaomased asutused.

Isik või asjaomane asutus	Huvi põhjus	Kaasamise/teavitamise viis
Tarbijakaitse- ja Tehnilise Järelevalve Amet	KMH algataja ja otsustaja	Kirjaga ei teavitata, kuna on korraldajana protsessiga kursis otsustajana.
Politsei- ja Piirivalveamet	Arendaja ehk asjast huvitatud isik	Kirjaga ei teavitata, kuna on protsessiga kursis
Keskkonnaamet	Kuulub asjaomaste asutuste hulka lähtuvalt KeHJS §2 ³ lg (2)	Teavitatakse e-kirjaga.
Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)	Projekti alale jääb riigimetsa alasid.	
Maa-ja ruumiamet	Projekti alale jääb riigimaa alasid.	
Transpordiamet	Patrulltee võib vajada mahasõdu rajamist riigiteelt Jaama-Kuningaküla tee.	
Muinsuskaitseamet	Kultuuripärandi ning mälestiste kaitsega tegelev asutus. Antud juhul ei ole mõju	

	kultuuripärandile tuvastatud, kuid selgitamaks nt võimalikku arheoloogiapärandi esinemise võimalust on asjakohane edasise koostöö vajaduse selgitamiseks kaasata.	
Maaomanikud	Projekti alale võib jääda eraomandis olevaid kinnistuid	
Alutaguse Vallavalitsus	Kavandatava tegevuse alaga seotud kohalik omavalitsus.	
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Valitsusväliseid keskkonnaorganisatsioone ühendav organisatsioon.	
Muud asjaomased asutused ja isikud	KMH protsessi käigus lisanduda võivad isikud, kes edaspidi KMH programmi avalikustamise käigus avaldavad soovi olla kaasatud.	Teavitatakse e-kirjaga.

8 Ajakava

Tabel 5. KMH ajakava.

Keskkonnamõju hindamise etapp	Aeg
KMH algatamine	Algatatud Tehnilise Järelevalve Ameti 28.10.2024 otsusega nr 16-12/24-12827-003
KMH programmi koostamine	Detsember 2024-Jaanuar 2025
KMH programmi kohta asjaomastelt asutustelt seisukoha küsimine ja programmi avalik väljapanek	Veebruar 2025
KMH programmi avalik arutelu	Märts 2025
KMH programmi täiendamine	Märts 2025
KMH programmi nõuetele vastavuse kontroll ja vastavaks tunnistamine	Aprill 2025
KMH läbiviimine ja aruande koostamine, sh uuringute läbiviimine	Aprill-august 2025
KMH aruande kohta asjaomastelt asutustelt seisukoha küsimine ja aruande avalik väljapanek	September-oktoober 2025
KMH aruande avalik arutelu	Oktoober 2025
KMH aruande täiendamine	November 2025
KMH aruande nõuetele vastavuse kontroll ja vastavaks tunnistamine	Detsember 2025

Programmi koostamise hetkel ei ole keskkonnamõju hindamise protsessi ajalist kulgemist võimalik täpsemalt paika panna, mistõttu on esitatud ajakava esialgselt eeldatav.

9 Laekunud ettepanekute arvestamise koondtabel

Lisatakse ettepanekute laekumisel

Lisad

Lisa 1 Keskkonnamõju hindamise algatamise taotlus ja otsus

Algatamise taotlus <https://jvis.ttja.ee/modules/dokumendiregister/> registreerimise nr: 16-12/24-12827

TARBIAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET

Politsei- ja Piirivalveamet
Pärnu mnt 139
11317 Tallinn
Harju maakond

Teie: 26.09.2024

Meie: 28.10.2024 nr 16-12/24-12827-003

Narva jõe patrulltee-2 projekti keskkonnamõju hindamise algatamine

Politsei- ja Piirivalveamet (registrikood 70008747, aadress Harju maakond, Tallinn, Kesklinna linnaosa, Pärnu mnt 139, 15060, e-post ppa@politsei.ee, telefon 6123000; edaspidi taotleja) esitas 27.09.2024 taotluse ning 24.10.2024 täiendatud taotluse Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile (registrikood: 70003218, aadress: Harju maakond, Tallinn, Kesklinna linnaosa, Endla tn 10a, 10122, e-post: info@ttja.ee, telefon: +372 667 2000; edaspidi TTJA) Narva jõe patrulltee-2 projekti keskkonnamõju hindamise algatamiseks. Totlus on kättesaadav TTJA dokumendiregistris, registreerimise nr 16-12/24-12827-002 (<https://jvis.ttja.ee/modules/dokumendiregister/view/998731>).

Taotlus

Taotleja esitas taotluse keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 26¹ lõike 1 ja 2 alusel Narva jõe patrulltee-2 väljaehitamise projekti keskkonnamõju hindamise (KMH) algatamiseks. Narva jõe patrulltee-2 väljaehitamise projekt näeb ette riigipiiri valvete patrulltee ehitamise Ida-Virumaal Narva jõe ääres.

KeHJS § 26¹ lg 1 alusel võib lisaks KeHJS § 3 lg 1 sätestatule kavandatava tegevuse keskkonnamõju hinnata arendaja esitatud keskkonnamõju hindamise algatamise taotluse alusel enne KeHJS § 11 lg 1 kohase tegevusloa taotluse esitamist, arvestades KeHJS § 26¹ tulenevaid erisusi.

Kavandatav tegevus ja selle eesmärk

Narva jõgi on liigitatud piiriveekoguks, kus kulgeb Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vaheline ajutine kontrolljoon, mis on võrdsustatud riigipiiriga. Ligipääsuks jõele kasutatakse üldkasutatavaid või harjumuslikult väljakujunenud teid. Projektiga kavandatakse parandada liikumisvõimalusi ja valvetegevuse reageerimise kiirust riigipiiri valve korraldamisel. Tõhusama riigipiiri valve korraldamiseks on vajalik tagada Politsei- ja Piirivalveametile maastiku erisusi arvestades riigipiirile võimalikult lähedal piirisündmustele reageerimise.

Valvetegevuse reageerimise kiiruse tõhustamiseks soovitakse projektiga muuta liikumine jõe kaldal ja selle läheduses läbitavaks ning kiiremaks. Patrullteele ja sellega seotud rajatisele on esitatavad järgmised nõuded:

- Patrulltee asukoht peab kulgema jõe kaldal, võimalikult veepiiri lähedal va. juhul, kui

Endla tn 10a / 10122 Tallinn / tel 667 2000 / faks 667 2001 / info@ttja.ee / www.ttja.ee
Registrikood 70003218

maastik ei võimalda nõuetele vastava patrullraja ehitamist veepiiri lähedale;

- Patrulltee peab kandma kergliiklussõidukeid kogumassiga kuni 3,5 t;
- Patrulltee liikuvate kergliiklussõidukite liikumiskiirus kuni 30 km/h;
- Patrulltee pealtlaius 3,5-4 m;
- Patrulltee peab võimaldama ületada veetakistusi ja soiseid maa-alasid (ka kergliiklussõidukitega).
- Patrulltee peab olema läbitav (nii jalgsi kui ka kergliiklussõidukiga) sõltumata aastaajast või ilmastikuoludest (nt. üleujutus, jää vms).

Kavandatav patrulltee-2 ulatus on kavandatud alates Vasknarvast kuni Karoli küalani.

Kavandatavad patrulltee lõikude pikkused ja kattuvus Narva jõe äärsete Natura 2000 võrgustiku aladega on:

Lõik 1 – pikkus u 3,3 km, kulgeb suures osas Struuga loodus- ja linnualal;

Lõik 2 - rajamiseks on kaks alternatiivi:

– alternatiiv 2a - pikkus u 3 km, kulgeb Narva jõe ääres, Karoli luha idapoolses servas ja jääb suures osas Struuga loodus- ja linnualadele;

– alternatiiv 2b (eelistatud variant) - uue vajaliku teeosa pikkus u 2 km, esineb väike kattuvus Karoli luhaga (antud lõigus oli tee kavandatud ka seirepositsiooni läbipääsuteena, mis on hinnatud „Narva jõe äärde kavandatavate seirepositsioonide KMH aruande“ raames).

TTJA seisukoht

Projektiga kavandatakse tegevust, mis kuulub KeHJS § 3 lõike 1 punktis 2 toodu alla, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitseesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik. Seetõttu on vajalik kavandatava tegevuse elluviimise eeldusena alatatada ja läbi viia keskkonnamõju hindamise protsess. Piiriülest mõju antud tegevusega ette ei nähta. Patrulltee lõikude ja alternatiivide asukohad ja võimaliku raadamise vajadus või maht täpsustuvad KMH läbiviimise käigus. TTJA nõustub KMH algatamisega, kuna vastavalt KeHJS § 3 lõike 1 punktile 2 on KMH algatamine vajalik ning antud juhul on TTJA hinnangul vajalik KMH koostada ning selle raames läbi viia ka Natura asjakohane hindamine.

KeHJS § 7 punkti 4 alusel on tegevusluba KeHJS tähenduses eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga kavandatavat tegevust lubav käesolevas paragrahvis nimetatata muu dokument. KeHJS § 26¹ lõike 2 alusel on otsustaja KeHJS § 26¹ lõikes 1 sätestatud juhul kavandatavaks tegevuseks vajaliku tegevusloa andja. Ehitusseadustiku § 115 lõike 3 alusel tähendab riigipiiri taristu riigipiiri valvamiseks vajalikku ehitist ning § 118 lõike 2 järgi esitatakse riigipiiri taristu ehitusteatis TTJA-le. Eespool tulenevast on Narva jõe patrulltee-2 väljaehitamise projekti keskkonnamõju hindamisel otsustajaks TTJA.

Keskkonnamõju hindamise eesmärgiks on leida sobivaimad lahendusvariandid patrulltee-2 projektiga kavandatud tegevusteks, millega on võimalik vältida või vähendada ebasoodsat mõju keskkonnale ning edendada säästvat arengut, ühtlasi näha ette hüvitusmeetmed elupaikade vähenemise kompenseerimiseks. Riigipiiritaristu kattub Struuga loodusala (RAH0000602) ja Struuga linnualaga (RAH0000114). Struuga loodusala kaitse-eesmärkideks on I lisas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid jõed ja ojad (3260) ning lamminiidud (6450) ning II lisas nimetatud liigid saarmas (*Lutra lutra*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), harilik tõugjas (*Aspius aspius*), harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), jõesilm (*Lametra fluviatilis*) ja lõhe (*Salmo salar*). Struuga linnuala kaitse-eesmärkideks on sooräts (*Asio flammeus*) ja rohunepp (*Gallinago media*).

OTSUS

Tuginedes eeltoodule, Politsei- ja Piirivalveameti 27.09.2024 esitatud taotlusele, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 3 lõike 1 punktide 2, § 7 punktide 4, § 8 lõikele 2, § 9 lõikele 1, § 11 lõikele 8, § 26¹ lõigetele 1, 2 ja 4, § 29 lõikele 1, ehitusseadustiku § 118 lõikele 1 ning majandus- ja taristuministri 07.12.2018 määruse nr 62 „Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti põhimäärus“ §-le 10, otsustan:

1. Algatada keskkonnamõju hindamine Narva jõe patrulltee-2 väljaehitamiskavale.
2. Vajalike keskkonnauuringute vajadus selgitada välja keskkonnamõju hindamise programmi koostamise käigus.
3. Keskkonnamõju hindamisega seotud kulud kannab Politsei- ja Piirivalveamet.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Marten Leiten

ehitus- ja raudteehutuse osakonna juhataja

Camilla Kastein +372 667 2065

camilla.kastein@ttja.ee

Lisa 2 KMH programmile esitatud ettepanekud

Täiendatakse laekumisel

Lisa 3 KMH programmi avalikustamise dokumendid